

Naslov izvirnika:
France lampe
Vvod v modroslovje
1887

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

1(035)

LAMPE, Frančišek

Uvod v modroslovje / France Lampe. - Ljubljana : Družina, 2010.
- (Zbirka Sidro ; 35)

ISBN 978-961-222-821-7

253936896

Na naslovnici:

Romanski portal cerkve Marijinega obiskanja v Špitaliču,
Ecclesia minor, 12. stoletje.

FRANČIŠEK LAMPE

UVOD V MODROSLOVJE

PREDGOVOR

Mnogi pisatelji se v predgovoru kake knjige pred občinstvom opravičujejo, zakaj da so knjigo izdali. Slovenci – menim – nimamo dosedaj še vzroka, da bi se morali opravičevati, ko izdamo kako knjigo, najmanj pa, ako je knjiga modroslovna. Modroslovno polje smo začeli obdelovati, obdelali ga pa še nismo tako, da bi nad delavci smeli nejevoljni biti.

Vendar se moramo Slovenci v modroslovji ozirati na neko okoliščino, katere ni pri velikih narodih. Kdo ne ve, da nas Slovencev je malo? Zato mora tudi naše slovstvo biti malemu številu primerno. Pač težko je v slovenskem jeziku obravnavati kako stvarino, ki more zanimati le malo čitateljev. Veliki narodi dajejo na svitlo lahko, kar hočejo. Ako ne pokupi kdo drugi knjige, pokupijo znanstveno delo knjižnice, in uspeh vsakega znanstvenega dela je torej zagotovljen. Pri nas je drugače. Slovenski znanstveni pisatelj se mora ozirati na širje občinstvo, in ne samo na učenjake. Zato se mora na širje kroge, na splošno omikano občinstvo ozirati tudi slovenski modroslovni pisatelj. Nam so potrebne občno rabljive, umljivo pisane knjige, iz katerih tudi nestrokovnjak zajema lahko kaj poduka.

Zaradi tega sem napisal milim Slovincem ta »Uvod v modroslovje« in se oziral pri pisanji na one, ki se šele začenjajo učiti modroslovja. Takim sem hotel podati v malem obsegu vse, kar jim je treba vedeti, da se morejo uspešno lotiti modroslovne vede. Pa tudi onim, ki bi le nekoliko radi zvedeli o modroslovji, podaja ta knjiga nekatere črtice, kolikor jih je treba poznati vsakemu omikancu.

Zakaj da je tak »Uvod« potreben, kaže ta knjižica sama. Morebiti pričakuje kdo od knjižice kaj drugega, kakor mu v resnici podaja. Zares je onim nemškimi knjigam, ki imajo tudi ta naslov, kaj malo podobna. Ali zaradi tega nimam težke vesti. Moj namen je bil umevno učiti, in ne razkladati kak pristransko modrosloven nauk. Stališče tega delca je občemodroslovno: na to nepristransko, visoko stališče postavil bi rad tudi cenjenega čitatelja. Izmed čitateljev, ki so v modroslovji že izvedeni, stojé skoro gotovo nekateri že na posebnih stališčih, to se pravi: imajo že posebne svoje nazore. Zato morebiti enemu ne bode prav, da nisem edino le Kanta proslavljal in priporočal, drugi bi rad, da bi Schopenhauerja zagovarjal, tretji je učenec Herbartov ter hoče, da naj bi samo Herbartov nauk navdajal knjigo; oni, ki poznajo dobro grške klasike, zahtevajo, da naj bi Platona še bolj bil povzdignil. Toda prositi moram te čitatelje, naj pomislijo, da sem pisal uvod v modroslovje – brez kakega dostavka. Povsod sem se skušal ogibati enostranosti, predsodkov in nenavadnih nazorov: med dvema skrajnima nazoroma je srednja pot najboljša. Modroslovje je nekoliko več kakor delo samo enega moža in najsibode kdor koli. Zato sem mnogokrat stopil na stališče kulturnega zgodovinarja, ki opazuje in ocenjuje vse duševne proizvode narodov enako, bodisi umetnostne bodisi vednostne.

Prav zato, ker sem želel podati občinstvu rabno knjigo, ni natlačena s strogo znanstvenim blagom, kakor so knjige, ki se pečajo s posameznimi deli modroslovja. Navajal nisem mnogo pisateljev in njihovih del, zlasti proti koncu ne. Ko bi mislil, da s tem koristim čitateljem ali svoji knjižici, lahko bi bil navajal toliko modroslovnih knjig, kolikor mi jih je prišlo v roke. Spisovaje knjigo, opiral sem se največ na one pisatelje, katere navajam v začetku, še bolj

pa na lastno skušnjo in na nazore, katere sem spoznal za resnične v vednostnem občevanji z izvedenimi možmi.

Natančna kritika našla bode gotovo v delcu mnogo napak. Tudi sam bi znal povedati marsikaj bolj določno, kratko, vednostno in primerno: toda dvomim, da bi potem ugajala onim, ki niso modroslovci strokovnjaki. Včasih je bilo kar potrebno kako misel le po ovinkih in nenatančno opisati, ker le po tej poti sem upal, da vsakemu vsaj stvar dopovem, ako tudi niso besede z vso natančnostjo ukrojene.

Kakor je pisatelju modroslovje preljuba in draga vednost, kakor jo on vedno goji z iskreno navdušenostjo, kakor je iz nje rodilo se to delce – dete njegovo: tako želi, da bi pridobilo mnogo prijateljev, zlasti mladih, treznemu modroslovju in s tem tudi pravi modrosti.

V Ljubljani, v majniku 1887

Pisatelj

§ 1

Namen »Uvodu«

Namen vsakemu uvodu v kako znanost je, da bi čitatelj pridobil si onega znanja, ki mu učenje omogoči in olajša, ki ga pri učenju vodi in mu kaže poleg prave poti tudi zmote ter začetnika za dotično vedo vnema. Namen »Uvodu v modroslovje« torej je, da razloži, kaj je modroslovje, s čim se peča, kaj je ta veda že dosegla in kaj namerava doseči, kako je treba gojiti jo, česa se je varovati pri modroslovju, kaj človeku koristi itd. Zlasti je temu Uvodu namen, da bi podučil začetnike v modroslovju o potrebnih pojmih, pomočkah in potih, katere rabi modroslovje. V tem smislu se sme naš spis imenovati v pravem pomenu *uvod*. Onim pa, ki nimajo prilike obširneje pečati se z modroslovjem, podaja Uvod nekak pregled vseh posameznih modroslovnih ved, ki jim za navadno oliko mnogo koristi, in v tem smislu bi smeli imenovati ta Uvod nekako – seveda kratko – enciklopedijo modroslovja, tj. splošno in kratko razlaganje te vednosti brez strogega načrta in reda.

Povzeti je lahko iz povedanega, da je namen Uvodu *teoretičen* in *praktičen*. Teoretičen je zato, ker znanstvo samo po sebi zahteva tako splošno, obširno podlago, kakoršno stavi Uvod v modroslovje in prav to se imenuje teoretično, kar preudarja naš um, hoteč najti samo resnico. Praktičen namen pa je Uvodu zato, ker se ozira na osebo, ki začinja učiti se modroslovja, na njegovo delovanje, na njegove dejanske potrebe. Kar se namreč ozira na človeško delovanje, posebno ako hočemo to delovanje uravnavati, po pravih pravilih določiti, to imenujemo praktično.

SLOVARČEK

ALI STVARNO KAZALO

(Število pomenja stran, kjer se dotična beseda¹⁸ in njen pomen razklada.)

A

Absoluten, popoln, dovršen, vsestranski 148.

Akcidencija, pritika (pri-takniti, ker je slučajno pridejana) 96.

Attribut, lastnija 171.

B

Bistvo, Wesen, Wesenheit 124–125.

Bit, das Sein 95.

Bitje, Wesen, Ding 93.

¹⁸ Kdor se peča z vedami, dobro ve, da nam znanstvena *terminologija* dela še nekoliko težav. Polagoma se bode tudi ta trda pot ugladila, ko bomo pridneje po njej hodili. Za mnoge pojme imamo že določene in obče sprejete slovenske izraze. Za nekatere pa nič ne kaže, da bi skovali domače izraze, ker delamo jeziku včasih silo, včasih pa imamo tako udomačen tuj izraz, da bi slovenski gotovo ne bil tako umljiv, npr. ideja, idealen. Tu je težko določiti stalna pravila: vednost si bode polagoma tudi izrazov dovolj napravila oziroma izbrala. – Prav tako je tudi *pisava* tujih besedi in tujih lastnih imen zelo težavna. Kajti poleg tega, da damo tujki slovensko lice, tudi etimologije ne smemo popolnoma zanemariti. Sploh sem so držal tega pravila: One besede in lastna imena, ki so se v navadni rabi že udomačila, pišimo po izgovarjanji, npr. praktičen, teoretičen, ontologičen, Pitagora, Avguštin. Pri onih pa, katera šele sprejemamo, ozirajmo se na slovotvorje, – npr. panteiški, materijališki nam. panteističen itd., kar je vendar preveč nerodno, – in na etimologijo, npr. sillogizem. Ako pišemo oddati, polletje: zakaj ne sillogizem? Sprva pa se ni mogoče ogniti nekateri negotovosti in nedoslednosti, brez katerih tudi ta mali »Uvod« ni, kar sem pa – sebi v tolažbo – opazoval tudi v drugih znanstvenih knjigah.

C

Causalität, vzročnost 52, 96.

Centralen, osrednji 184.

Č

Čustvo, Gefühl 74.

Čut, Sinn; čuten, sinnlich 46, 87.

Čutilo, Sinneswerkzeug 72.

D

Deductio, izvajanje 144.

Definitio, opredelba 144.

Dialektika 67.

Dogma, dogmatičen, dogmatizem 147.

Družboslovje, socijologija 110.

Dvom, dvomski – skeptičen 146, 148, 149.

Dušeslovje, 69, 72.

Duševen, psihičen 69, 72.

E

Eksakten, natančen 142.

Eksperiment, poskus 145.

Empiričen, empirski, skušenjski 72.

Enciklopedija 9.

Enotica, monada 172.

Estetika, lepoznanstvo 114.

Etika, nraoslovje 104.

F

Filozof, filozofija 30, 33.

Forma, oblika 98.

Formalen 78–79.

G

Geometrija, (zemlje-)merstvo 45.

Gotov, izvesten, gewiss 59, 89.

H

Hipoteza, podmena 145.

I

Ideal, idealen, 50.

Idealist, ideališki 152.

Ideja 151.

Indukcija, (inductio), navod 81.

Intelligibel, nadčuten 48.

Istinit, wirklich, tudi: real 50.

Izvestno, gotovo 75.

K

Kategorije 96.

Kozmologija 96.

Kriticizem, kritična metoda 149.

L

Lastnija, prilastek, atributum 171.

Logika 76.

M

Matematika, matematičen, računstven 130.

Materija 98.

Materijalist, materijališki 53, 154.

Metafizika 91.

Metoda, znanstvena pot 130; metoden 149.

Modroslovje, modrost 22, 29.

Monada 172.

Morala, nraoslovje 107.

Možen, möglich 95.

N

Nadčuten, übersinnlich, intelligibel 46, 92.

Návod, inductio 81.

Nečuten, nicht sinnlich 46.

Noetika 83.

Nraoslovje 105.

Nujnost, Nothwendigkeit 95.

O

Občen, splošen 125.

Občutenje, Sensation 172–173.

Objektiven 35.

Obseg, Umfang 80.
Ontologija 95.
Ontologizem 178.
Opredelba 40.

P

Panteizem, vseboštvo, kateremu so vse stvari Bog 166.
Podmena, Hypothese 145.
Podmet, Subjekt 59.
Podstat, Substanz 96.
Poetika 65.
Pojav, Erscheinung 69.
Pojem, Begriff 19.
Politika 66.
Posebno 48.
Poskus, Experiment 145.
Pozitivizem, Positivismus 155, 177.
Praktičen 8; praktično modroslovje 61.
Pravoslovje, Rechtsphilosophie 110.
Predmet, Gegenstand, Objekt 45.
Predstava, Vorstellung 80.
Presoden, kritičen 149.
Princip, vzrok, razlog, načelo 40.
Pritika, Accidenz 96.
Psihičen, duševen 69.
Psihologija, dušeslovje 69.
Psihofizika, Psychophysik, ki govori o zvezi med dušo in telesom 177.

R

- Racijonalen, rational, umoven 71.
- Razkaz, teorija 145.
- Razstaven, analytisch 82, 143.
- Razvidnost, Evidenz 89.
- Realen, istinit, stvaren 94.
- Reflexion, preudarjanje 172.
- Relation, relacija, odnos 96.
- Religija, verstvo 63, 198, 218.
- Resnica, Wahrheit 86.

S

- Sensibel, čuten 48.
- Sillogizem, Syllogismus, sklep 81.
- Sinteza, Synthese, sostava 144.
- Skeptik, skeptičen itd. 11, 148.
- Sklepanje, das Schliessen 73.
- Smotrenost, Zweckmässigkeit 99.
- Sod, sodba, Urtheil 73.
- Somatologija, nauk o človeškem telesu 69.
- Sostav, System 13, 82.
- Sostaven, synthetisch 83, 144.
- Soštvo, Entität, Realität, 153.
- Splošen, allgemein 48, 125.
- Subjektiven 35.
- Substancija, podstat, tj. ono, ki je stalno pod minljivimi pojavi 96.
- Svetoven, -na modrost, Weltweisheit 66.

T

Teoretičen 9.

Teorija, razkaz (znanstveni) 145.

Tradicija, Tradition, sporočilo 152.

Tradicijonalizem 177.

U

Učinek, Wirkung 96.

V

Veda, Wissenschaft 39.

Vednost, das Wissen 34.

Verstvo, Religion 63, 198, 218.

Vesoljstvo, vesmir, Universum 54.

Vsebina, Inhalt 80.

Vzrok, Ursache, vzročnost, Causalität 96, 187.

Z

Zaznava, Wahrnehmung 72.

Znanost, vednost 34.

KAZALO

5	PREDGOVOR
8	§ 1 Namen »Uvodu«
9	§ 2 Zakaj je potreben uvod v modroslovje?
12	§ 3 Vsebina »Uvoda«
13	§ 4 Razdelitev »Uvoda«
14	§ 5 Metoda in viri »Uvoda«
19	I. DEL
	Pojem modroslovja
20	§ 6 Pojem modroslovja iz narave človeške
24	§ 7 Pojem modroslovja iz zgodovine človeštva
29	§ 8 Ime: modroslovje in filozofija
34	§ 9a Pojem modroslovja iz drugih vednosti
40	§ 9b Opredelba modroslovja
43	§ 10 Ugovori proti tej opredelbi
45	§ 11 Občni znak vseh predmetov, katere obravnava modroslovje
49	II. DEL
	Predmet modroslovja
50	§ 12 Predmet modroslovja je istinit
54	§ 13 Predmet modroslovja določen natančneje
58	§ 14 Kako delimo stvarino modroslovno?
67	§ 15 Kako so se razvili posamezni deli v zgodovini?
69	A
	Dušeslovje
	§ 16 Stališče in pomen dušeslovja v modroslovji
72	§ 17 Kaj obravnava dušeslovje?
76	B
	Logika
	§ 18 Stališče in pomen logike v modroslovji

80	§ 19 Kaj uči logika?
83	C. Noetika
	§ 20 Stališče in pomen noetike
86	§ 21 Kaj obravnavamo v noetiki?
91	D Metafizika
	§ 22 Početek, stališče in pomen metafizike
95	§ 23 Kaj uči metafizika?
104	E Etika
	§ 24 Pomen in stališče
107	§ 25 I. Kaj uči pravoslovje?
110	§ 26 II. Pravoslovje in družboslovje
114	F Estetika
	§ 27 Pomen in stališče estetike
117	§ 28 Kaj uči estetika?
122	§ 29 Dostavek – Zgodovina modroslovja
124	§ 30 V modroslovji spoznavamo, kar je splošno in bistveno
129	III. DEL Metoda modroslovja
130	§ 31 Razne vednostne metode
136	§ 32 Prava modroslovna metoda
142	§ 33 Razstavna in sestavna metoda
146	§ 34 Razne metode po gotovosti
151	§ 35 Pregled in razdelitev modroslovnih sestavov po stališči in po metodi
156	§ 36 Bistvena razlika in bistvena vzajemnost modroslovnih sestavov

161	IV. DEL
	Pregled zgodovine modroslovja
162	§ 37 1. Staro modroslovje
165	§ 38 Srednjeveško modroslovje
169	§ 39 Novo modroslovje
170	Prva doba
173	Druga doba
176	Tretja doba
179	§ 40 Sedanje modroslovje sploh in slovansko posebej
181	V. DEL
	Modroslovje v vedah in v življenji
182	§ 41 Modroslovje in vede
184	§ 42 Pomen posameznih ved za modroslovje
185	§ 43 Modroslovna veda je kraljica med vedami
188	§ 44 Modroslovje in življenje
192	§ 45 Modrost – najviša stopinja omike in popolnosti
194	§ 46 Modroslovje – vodilo do modrosti
196	§ 47 Modroslovje v vzgoji kot podlaga višemu izobraževanju
198	§ 48 Modroslovje in verstvo sploh ter razodeta krščanska vera posebej
201	VI. DEL
	Kratek pouk, kako se je treba modroslovja učiti
202	§ 49 Kdo naj se bavi z modroslovjem?
205	§ 50 Česa potrebuje modroslovec za uspešno učenje in napredovanje?
208	§ 51 Kako se je treba baviti z modroslovjem?
215	§ 52 Kako moramo ravnati glede svojih modroslovnih nazorov?
218	§ 53 Modroslovno in versko prepričanje
221	SLOVARČEK ALI STVARNO KAZALO

Zbirka Sidro 35

Frančišek Lampe
Uvod v modroslovje

Urednik: Matija Ogrin

Lektorirala: Marija Bratina
Likovna zasnova: Peter Ogrin
Grafična priprava: Družina d.o.o.

Izdala in založila: Družina d.o.o.

Odgovarja: Tone Rode
Tisk: natisnjeno v Sloveniji

Naklada: 500 izvodov

Ljubljana 2010

*Knjigo je finančno podprla
Javna agencija za knjigo Republike Slovenije.*

Vse informacije o knjigah založbe Družina dobite na spletnem naslovu
www.druzina.si